

ØKOKRIM

Financial Intelligence Unit
Norway

Indikatorliste

Handel med verdifulle gjenstander

Oktober 2025

Handel med verdifulle gjenstander

Formål

Denne indikatorlisten er utarbeidet av Financial Intelligence Unit (FIU) ved Økokrim. Formålet er å øke bevisstheten og årvåkenheten til forhandlere av verdifulle gjenstander, slik at risikoen for at sektoren utnyttes til hvitvasking og annen økonomisk kriminalitet reduseres.

Denne indikatorlisten er basert på informasjon publisert av politiet, Financial Action Task Force (FATF)¹ og rapporter om mistenkelige forhold (MF-rapporter) til FIU. I tillegg består informasjonsgrunnlaget av informasjon FIU er gjort kjent med via Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) og andre samarbeidende FIU-enheter i utlandet.

Denne oversikten er ikke ment å være uttømmende for hva som kan anses som mistenkelig. Virksomhetens egen bransjekunnskap og kjennskap til kunder, produkter og tjenester – samt den enkeltes forhandlers forståelse av egen risikoeksponering for å bli utnyttet som ledd i hvitvasking – utgjør grunnlaget for å kunne skille det vanlige og legitime fra det uvanlige eller mistenkelige. Det viktigste kjennetegnet vil derfor ofte være det virksomheten selv oppfatter som utenfor alminnelig markedsnorm, altså uvanlige eller avvikende forhold relatert til faktorer knyttet til kunden, handelsmønstret eller betalingen.

Forhandlere av verdigjenstander er ikke definert som rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven², men det er en beløpsgrense på kontantbetalinger på 40 000 kroner, noe som innebærer at forhandlere av gjenstander ikke kan motta vederlag i kontanter på 40 000 norske kroner

eller mer eller et tilsvarende beløp i utenlandsk valuta. Dette gjelder også der oppgjøret gjennomføres i flere operasjoner.³

Bakgrunn

Fysiske varer, eiendeler og tjenester benyttes fremdeles i stor utstrekning for å hvitvaske utbytte fra kriminalitet. Varer som er kostbare, lett omsettelige og vanskelig å verdisette, slik at prisen kan manipuleres til å overdrive eller underdrive markedspris, er spesielt attraktive til hvitvasking. Eksempler på egnede gjenstander er smykker, klokker, kunst, og samlegjenstander. Også gull og andre edle metaller kjøpes for penger ervervet gjennom kriminalitet. Kjøp og salg av kostbare klokker blir ofte benyttet for å hvitvaske utbytte fra narkotikakriminalitet,

Virksomhetens egen bransjekunnskap og kjennskap til kunder, produkter og tjenester – samt den enkeltes forhandlers forståelse av egen risikoeksponering for å bli utnyttet som ledd i hvitvasking – utgjør grunnlaget for å kunne skille det vanlige og legitime fra det uvanlige eller mistenkelige.

¹ FATF er en internasjonal sammenslutning som har en ledende rolle i det internasjonale arbeidet mot hvitvasking, terror- og MØV-finansiering.

² Rapporteringspliktig jf. hvitvaskingsloven § 4. Merk derimot hvitvaskingsloven § 4, (2) bokstav h og i.

³ Hvitvaskingsloven § 5, Beløpsgrense for kontantvederlag. Kontroll.

bedrageri og arbeidslivskriminalitet. Klokkene kjøpes gjerne med kontanter, stjålne bankkort eller gavekort. Det rapporteres jevnlig om unge mennesker som mottar bankoverføring fra bedrageriofre og deretter benytter pengene til blant annet kjøp av kostbare klokker eller elektronikk⁴.

Kriminalitetsutviklingen i Norge viser at mye av den alvorlige profittmotiverte kriminaliteten i stor grad begås av norske eller utenlandske kriminelle nettverk. Denne kriminalitetsutviklingen påvirker ikke bare kriminalitetsbilde, men også den opplevde alminnelige tryggheten i samfunnet og er på denne måten også samfunnstruende.⁵

En fellesnevner, ikke bare i norsk sammenheng, men også i en internasjonal kontekst er at hvitvasking og korrupsjon er blant de store driverne i den kriminelle økonomien⁶. I denne sammenhengen medfører dette at kriminelle med stor kapabilitet og behov for å hvitvaske kriminelt utbytte ser på forhandlere av verdifulle gjenstander som en attraktiv bransje for hvitvasking. Europol viser blant

annet til at en stor andel av de mest potente kriminelle nettverkene i EU investerte i såkalt high-value goods, som gull og luksusvarer, som en modus de anvendte for å hvitvaske kriminelt utbytte⁷.

Særlig om kontanter

Kontanter er stadig et attraktivt betalingsmiddel for kriminelle ettersom det blant annet skaper en naturlig anonym distanse mellom betalingsmiddel og innehaver av verdien. Det står i sterk kontrast til samfunnsutviklingen for øvrig, der digitale betalingsløsninger stadig får en større plass i samfunnet vårt. Person-til-person betalinger gjøres i dag i stor grad gjennom straksbetalinger eller banktransaksjoner og varer betales med kort eller mobil. Antall korttransaksjoner per person øker, samtidig som verdien av hver transaksjon synker. Dette viser at terskelen for bruk av kort blir stadig lavere. Samtidig har antall kontantuttak i perioden 2007 til 2022 blitt redusert med ca. 83 prosent. Kontanter ble i 2023 benyttet ved tre prosent av kjøp ved utsalgssteder. Det er også trolig få som sparer i kontanter. Til tross for overgangen til en digital økonomi

4 Økokrim Trusselvurdering 2024 – Den kriminelle økonomien, side 31.

5 Politiets trusselvurdering 2025, side 32.

6 Rapport utgitt av Europol, The other side of the coin – An analysis of Financial and Economic crime, 2023.

7 Rapport utgitt av Europol, Decoding the EU's most threatening criminal networks, 2024, side 42.

har den nominelle verdien av kontantbeholdningen i Norge vært stabil siden 1996⁸. Om lag 40 milliarder norske kroner i kontanter var i sirkulasjon ved utgangen av 2022. Det er mye som tyder på at det er den kriminelle økonomien som står for store deler av etterspørselen etter kontanter.⁹

På grunn av høy risiko for hvitvasking ble noen banker mer restriktive med å kjøpe norske kontanter fra utlandet i løpet av våren 2023. Dette medførte at utenlandske finansinstitusjoner ikke fikk solgt norske kontanter til Norge, og dermed heller ikke ønsket å ta imot norske kontanter. Muligheten for å veksle inn norske kontanter i utlandet er derfor sterkt redusert. Som en konsekvens av dette har deklarasjoner av norske kontanter sunket betraktelig¹⁰.

Kriminelle aktører og nettverk som flytter penger tar raskt i bruk nye metoder. Det er allerede indikasjoner på at kriminelle har endret hvitvaskingsmodus som følge av bankenes mer restriktive holdning og vanskeligheter med å veksle norske kontanter i utlandet. Økokrim har grunn til å tro at kontantene i økende grad konverteres i Norge, blant annet ved kjøp av verdigjenstander¹¹.

Nyttig informasjon om arbeidet mot hvitvasking mv.

Økokrim oppfordrer alle forhandlere av verdifulle gjenstander til å sette seg godt inn i tilgjengelig informasjon fra myndighetene og andre troverdige kilder til informasjon, for å forebygge at bransjen misbrukes som ledd i hvitvasking, heleri eller annen økonomisk kriminalitet.

Blir du gjort kjent med forhold som politiet bør kjenne til kan lokalt politi kontaktes. Man kan også tipse politiet (herunder Økokrim) elektronisk via politiets offisielle nettside: <https://www.politiet.no/tjenester/tips-politiet/>

Ytterligere kunnskap om antihvitvasking finnes blant annet på følgende nettsider:

- Hvitvaskingsloven/hvitvaskingsforskriften (www.lovdata.no)
- Publikasjoner og informasjon fra Økokrim (www.økokrim.no)
- Nasjonal risikovurdering for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering (www.regjeringen.no/jd)
- Finanstilsynet (www.finanstilsynet.no)
- Financial Action Task Force (FATF) (www.fatf-gafi.org)

Kriminelle med stor kapabilitet og behov for å hvitvaske kriminelt utbytte ser på forhandlere av verdifulle gjenstander som en attraktiv bransje for hvitvasking.

⁸ Kontantbeholdningen angitt i nominell verdi angir beholdningen i antall kroner som til enhver tid er gjeldende. Selv om beholdningen av kontantene var på samme beløpsmessige nivå i 1996 og 2022, er nytteverdien av samme beløp i 1996 større enn i 2022 på grunn av inflasjon.

⁹ Rapport utgitt av Økokrim, Nå er det NOK – Kontanter i den kriminelle økonomien, Økokrim 2023, side 4.

¹⁰ Rapport utgitt av Økokrim, Nå er det NOK – Kontanter i den kriminelle økonomien, Økokrim 2023, side 12.

¹¹ Rapport utgitt av Økokrim, Nå er det NOK – Kontanter i den kriminelle økonomien, Økokrim 2023, side 12.

Indikatorer på mistenkelig eller uvanlig atferd

Kunde og handelsmønster

1. Kundens generelle fremferd skiller seg i vesentlig grad fra normalbildet i virksomheten (for eksempel at kunden virker nervøs, utilpass og usikker i forbindelse med handelen).
2. Kunden mangler forklaring på formålet med kjøpet, eller fremstår uten innsikt/interesse for varen vedkommende handler.
3. Det anvendes en tredjepartsperson/mellommann til å kjøpe, betale for eller hente varen.
4. Kunden ledsages og/ eller instrueres av andre som oppholder seg i bakgrunnen eller i umiddelbar nærhet.
5. Viser hastverk eller motsetter seg registrering eller dokumentasjonskrav.
6. Gjentatte kjøp eller salg av høy verdi uten tydelig grunn.
7. Kunden er overdrevet hyggelig (for eksempel med intensjon om å påvirke beslutningstakingen til ansatte hos forhandlere av verdifulle gjenstander).
8. Gjentatte handler av like varer.
9. Kjøper selger varen tilbake kort tid etter opprinnelig kjøp.
10. Kunden ytrer ønske om å sende varen til mottaker – foretak eller privatperson – i et skatteparadis.
11. Kunden hever kjøpet kort tid etter kjøpet og ber om at beløpet overføres til en annen persons konto i Norge eller utlandet.
12. Kunden ønsker å returnere en gjenstand og motta oppgjøret i annen valuta eller betalingsform enn hva kunden anvendte da gjenstanden ble kjøpt.
13. Kunden ønsker å selge en gjenstand men besitter lite eller ingen verifiserbar dokumentasjon om gjenstandens opphav, eller mangler forklaring på hvor gjenstanden stammer fra.
14. Kunden ønsker å selge/kjøpe en gjenstand åpenbar under eller over markedspris.

15. Søk i åpne kilder/internett gir indikasjoner/bekrefter informasjon om at kunden er eller har vært tilknyttet kriminell virksomhet hvor det genereres økonomisk utbytte.

Betaling

16. Kunden ønsker å betale store summer kontant, i norsk eller utenlandsk valuta.
17. Kontantene er bundet, innpakket, krøllete eller misfargede.
18. Kunden spør direkte eller indirekte om vedkommende kan betale kontant utover gjeldende beløpsgrense for kontantvederlag på 40 000 kroner.
19. Betaling fra utenlandske eller ukjente kontoer.
20. Betaling overføres fra et foretak uten at det fremkommer en logisk årsak, herunder en tydelig knytning mellom kjøper og foretaket.
21. Flere små innbetalinger som samlet blir et stort beløp.
22. Forespørsel om betaling via kryptovaluta eller annen virtuell valuta uten videre forklaring.
23. Byttehandel mellom gjenstander med ulik verdi uten tydelig oppgjør.
24. Kunden betaler med gavekort eller forhåndsbetalte betalingskort for kjøp av en gjenstand av høy verdi.

Forhandlere av verdifulle gjenstander oppfordres til å sette seg godt inn i informasjon publisert av troverdige kilder for å hindre at bransjen misbrukes til hvitvasking eller annen økonomisk kriminalitet.